

עד שיהא בו כדי להחמיץ –

Unless there is a sufficient amount in it in order to cause it to leaven

OVERVIEW

The משנה (cited here) is discussing a case where two batches of sourdough (שאור), one of חולין and one of תרומה fell into a dough; if neither (alone) can leaven the dough, אליעזר maintains that we follow the last שאור that fell in (and leavened the dough), however the חכמים maintain that the only time the dough is אסור לזרים (on account of the תרומה של שאור) is when there is sufficient תרומה של שאור to be מחמיץ the dough by itself. תוספות clarifies this ruling.

פירוש באיסור דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרבינו שמשון בן אברהם דשרי -
The explanation of the phrase עד שיהא בו כדי להחמיץ is that it is forbidden only if in the prohibited שאור (the תרומה of שאור) alone, there is להחמיץ, but the שאור של (alone) cannot be מחמיץ; for if there is להחמיץ both by the שאור and also by the היתר של שאור individually, the רשב"א maintains that the dough will be permitted (since the היתר של שאור alone can also be מחמיץ).¹

proves² his point:³

דהא בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (דף סח,א) תניא -

For we learnt in a ברייתא in the last פרק of ע"ז מסכת -

שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה ובזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ -
שאור של (שאור of תרומה and חולין of שאור) has להחמיץ and this one (שאור של תרומה) has להחמיץ -
וחימצו אסור⁴ ורבי שמעון מתיר והשתא הוי רבי שמעון כרבנן דהכא -

And they made the שאור into חמץ, the dough is אסור and ר"ש מתיר the dough',

¹ It would be a case of זוז"ג (the שאור of the היתר and the שאור of the איסור), and the חכמים maintain זוז"ג מותר.

² This is according to the מהרש"א (as stated in our תוספות) of 'דהא' בפרק וכו' (תוספות כז,א). However the מהרש"א disagrees and maintains that תוספות is asking a question and is 'והא דבפרק' וכו'. See footnote # 4.

³ מותר is זוז"ג (from the case of זוז"ג מותר), even though we already know that the חכמים maintain זוז"ג only in a case where neither the היתר nor the איסור alone can accomplish the task (like in the case of a תנור [where we need both the תנור and the עצים to bake the bread]), there we can understand why זוז"ג is מותר since the איסור alone cannot accomplish the task, but in a case where either the היתר or the איסור can accomplish the task (to be מחמיץ the עיסה) one can argue that even the חכמים agree that in this type of זוז"ג it is אסור, therefore תוספות proves from the following ברייתא where by each one there is להחמיץ and nevertheless ר"ש מתיר like the חכמים here.

⁴ According to the מהרש"א (see footnote # 2) תוספות is asking a question on the רשב"א who maintains that if בכל יש בכל אחד כדי להחמיץ ע"ז of ברייתא maintain that if בכל אחד כדי להחמיץ, and in the ברייתא רבנן maintain that it is מותר, and the answer is that the רבנן here agree with ר"ש in the ברייתא there.

so now ר"ש of this agrees with the רבנן here that מותר is זו"ג.⁵

In conclusion; according to the רשב"א the rule of מותר זו"ג is even if כדי להחמין.

anticipates a difficulty:

והא דתנן בסוף פרק קמא דתמורה (דף יב,א) אין מחמץ אחר מחמץ [אוסר] אלא לפי חשבון שבה -
And this which we learnt in a משנה in the end of the first פרק of תמורה 'a
after a מחמץ does not cause a prohibition only according to the
percentage which is there'; the explanation of this משנה is -

שאם נפל שאור של תרומה בעיסה וחיימצה וחזרה ונפלה לעיסה אחרת גדולה מזאת -
That if שאור fell into dough and leavened it, and this leavened dough
went ahead and fell into an even larger (than the first) dough and made it חמץ; the
rule is -

אם יש בשאור כדי להחמין השניה⁶ אסורה -
If in the first sourdough (שאור) there is sufficient תרומה של שאור to be מחמין the
second (larger) dough by itself, the second dough is אסורה. This rule is valid -

אף על פי שנתחמצה על ידי שאור של איסור ועל ידי עיסה ראשונה שהיה של היתר⁷ -
Even though this second עיסה became חמץ through the שאור of איסור and also
through the first dough which was היתר -

ומוקמינן לה התם כרבנן דהכא⁸ -
And the there establishes that משנה according to the רבנן here; however the
מותר is it is בכל אחד כדי להחמין that if רשב"א taught that

תוספות responds:

אומר רבינו יצחק מצי למימר דהתם מייירי כגון שאין בעיסה כדי להחמין⁹ -

⁵ Otherwise if the רבנן here maintain that even if כדי להחמין it is אסור, it will come out that ר"ש there (who is מתיר) does not agree either with ר"א or the רבנן here.

⁶ The first dough, since it became חמץ (from the תרומה של שאור), can now be מחמין on its own other doughs (more than the שאור, which it [the first dough] contains, can be מחמין). Let us assume that an ounce of שאור can be מחמין a two pound dough, and it fell into a one pound dough which became חמץ. This pound of dough can now be מחמין a three pound dough. The rule is if the first dough fell into a two pound dough (which the initial שאור can be מחמין, the second dough is אסורה; however if the first dough fell into a three pound dough and made it חמץ it is not אסור, since the original תרומה of שאור cannot be מחמין a three pound dough.

⁷ See previous footnote # 6. In this case the second dough is being made חמץ by both the שאור and the first dough, and each of them (the שאור and the first dough) can be מחמין the second dough by itself. It is a case of י"ש בכל אחד כדי להחמין, where the רשב"א ruled that it is מותר, and the משנה there rules that it is אסור. See 'Thinking it over' # 2.

⁸ It cannot follow the view of אליעזר ר' here since he maintains בא אחר אחרון אני, and in the case there, the אחרון was the first היתר של עיסה.

⁹ We need to revise the scenario; the שאור (which can be מחמין two pounds) fell into a quarter pound dough (which can be מחמין a pound of dough) and this עיסה fell into a two pound dough, so the עיסה alone cannot be מחמין the second dough and the שאור alone can be מחמין it, therefore it is אסורה. [However if the עיסה fell into a three pound

The ר"י answers; we can say that there (in תמורה) we are discussing a case where for instance the first dough alone cannot be מחמיץ the second dough -

ובשאור של תרומה יש כדי להחמיץ:

However the שאור של תרומה is sufficient to be מחמיץ the second dough.

SUMMARY

is מותר even if the איסור alone can be מחמיץ, as long as the היתר alone can also be מחמיץ. However if only the איסור can be מחמיץ and not the היתר it is אסור.

THINKING IT OVER

1. How can we explain the two sides of the issue whether in a case where יש בכל אסור or מותר it should be מחמיץ כדי להחמיץ?

2. ¹⁰ Seemingly we can differentiate in תמורה גמרא asks a question from our case (of שאור של תרומה ושאור של חולין) where the גורם of היתר is actually מותר (so therefore מחמיץ כדי להחמיץ), and the case there (of שאור של (from the אסור (עיסה the first) היתר) where the (עיסה שנתחמצה) already became אסור, since the היתר it is still אסור, מחמיץ כדי להחמיץ even if in such a case (תרומה), and in such a case even if it is still אסור, since the היתר was not ממש היתר!¹¹

---

dough and made it חמץ (the שאור was מחמיץ two pounds and the עיסה one pound) it is מותר since the שאור cannot be מחמיץ the entire עיסה.] However if it was like the case in footnote # 6 where both the שאור and the עיסה can be מחמיץ the second dough, it will be מותר as the רשב"א ruled.

¹⁰ See footnote # 7.

¹¹ See דבר שמואל and שפת אמת.